

УДК 338

Огданський К. М.
*кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету менеджменту
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління*

Ohdanskyi K. M.
*PhD, Associate Professor,
Dean of Faculty of Management
Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration
National Academy of Public Administration*

ОСНОВИ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ПОБУДОВИ ЯКІСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

BASICS OF A SYSTEMATIC APPROACH TO THE PROCESS OF BUILDING A HIGH-QUALITY REGIONAL ECONOMIC POLICY

Анотація. У роботі розглянуто досвід країн світу щодо питань регіонального розвитку; визначено слабкі та сильні сторони розподілу фінансових повноважень у різних країнах світу. Узагальнено висновки стосовно визначення завдань національного регіонального розвитку та надано пропозиції щодо можливих показників регіонального розвитку в Україні.

Ключові слова: економічна політика, держава, фінансові повноваження, бюджет, вирівнювання.

Вступ та постановка проблеми. Розвиток України на сучасному етапі вимагає реформи регіональної економічної політики. Це пов'язано не тільки з величезними територіальними економічними диспропорціями, які необхідно вирівнювати, а й з тим (що більш важливо), що з'являються сфери діяльності, в яких регіональні органи влади обов'язково мають брати участь (насамперед у розвитку інфраструктури). Тому чим більшою буде відповідальність регіонів за витрати коштів на ці сфери, тим більшим має бути ефект від їх використання. Останні події в уряді України ще раз підтверджують важливе значення цього питання для економічного життя країни. Сьогодні країни світу зосереджують свою увагу не тільки на національних економічних показниках розвитку, а й на регіональних. Окрім того, останні події все більше й більше впливають на розробку національних та міжнародних програм розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою вищезазначених проблем займалися різні групи дослідників, кожна з яких представляла інтереси тієї чи іншої країни. Найбільш сильні наукові школи стосовно

регіонального розвитку історично склалися у Швеції (Тейо Паландер, Гуннар Карл Мюрдаль, Торстен Хегер-странд та ін.), Великобританії (Девід Сміт, Джеремі Джон Річардсон, Марк С. Деннісон, Генрі Камерон), Німеччині (Йоган Генріх фон Тюнер, Альфред Вебер, Вільгельм Лаунхардт, Август Льюш, Хорст Зіберт, Вальтер Крісталлер та ін.), Франції (Франсуа Перру, Жак Будвіль та ін.) та США (Джеймс Фрідмен, Едуард Таафе, Вільям Е. Гувер та ін.). Аналіз наукових джерел із даної проблематики та сучасних напрямів економічної політики різних країн світу дають можливість визначити, що основною проблемою регіонального економічного розвитку є проблема розмежування повноважень між державою та регіонами. На нашу думку, вирішення питання про оптимальний ступінь децентралізації повинно бути результатом компромісу між мінімізацією витрат держави та регіону, з одного боку, та забезпеченням справедливого розподілу доходів у масштабах національної економіки з урахуванням характеру міжрегіональної економічної диференціації, – з іншого. Ми вважаємо, що слід приділити особливу увагу розгляду найбільш актуального питання в розробці

регіональної економічної політики, а саме розмежування фінансових повноважень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий досвід підтверджує, що не існує єдиного правила розмежування фінансових повноважень, а отже, кожна країна має визначати власний шлях. Це питання є найбільш складним, оскільки економічні відносини не можна жорстко поділити між центром і регіонами [4]. Узагальнивши світовий досвід регіональної економічної політики, можна визначити такі найбільш характерні особливості розмежування повноважень між центром та регіонами.

Центр вирішує питання макроекономічного регулювання, що може мати директивний або ліберальний характер. Ці питання, наприклад, докладно прописані в Конституції Швейцарії, де також офіційно визначені відповідальність центра за функціонування єдиного економічного простору в країні і функція фінансового вирівнювання [9].

Держава визначає та законодавчо закріплює перелік найбільш централізованих економічних сфер, як правило, невеликий, але життєво важливий. Наприклад, у Венесуелі центр залишає за собою не тільки макроекономічну, але й усю фінансову та податкову політику. В Індії за центром також закріплено багато питань фінансової сфери, а саме: банківська справа, страхування, біржі тощо. Хоча в більш ліберальній Австралії законодавство дозволяє регіонам розвивати регіональну банківську справу та страхову сферу. Крім того, існують країни світу, в яких нормативно-правовими актами чітко віднесено до сфери компетенції держави питання промисловості та торгівлі [2].

Економічна політика припускає чітко визначену відповідальність регіонів за свій розвиток, що так само, як і центр, несуть відповідальність за єдність економічного простору та зниження його контрастності. У більш децентралізованих країнах, наприклад у Бельгії, межі повноважень центру та регіонів взагалі розмиті. Так, у Бельгії економічна та навіть енергетична політика належать до компетенції регіонів, при тому, що центр бере на себе підтримку економічної єдності (що фактично є втручанням центру в економічну політику регіонів). В Іспанії економічний розвиток території доручений автономному співтовариству, але з необхідністю дотримання загальних напрямів національної економічної політики [6].

Регіони повинні бути забезпечені певною частиною податкових надходжень. Це можуть бути як регіональні податки, так і відрахування від федеральних податків (регіональні частини в податкових надходженнях або регіональні ставки). У багатьох країнах регіони мають право на проведення власної податкової політики як за допомогою введення пільг, так і з правом уведення власних податків або податкових ставок. У Канаді провінції можуть самостійно вводити податки виходячи із власних потреб. Також установленням ставок оподаткування займаються австралійські штати.

Отже, можна зробити висновок, що існують дві основні моделі розмежування повноважень у податковій сфері: регіони одержують визначену автономію в галузі податкової політики або гарантії відрахувань від тих або інших подат-

ків [6]. За наявності «конкурентної компетенції» багато економічних питань належать саме до цієї сфери. Логічною є необхідність створення «конкурентної компетенції», але її застосування на практиці є дуже складним процесом. Але створення в країні «конкурентної компетенції» дасть змогу вирішити такі актуальні проблеми, як регулювання поточного балансу відносин між центром і регіонами, перерозподіл ресурсної бази між рівнями влади тощо. Наприклад, у Німеччині все господарське право знаходиться у сфері «конкурентної компетенції». Бразилія поділяє законодавство у сфері економіки між федеральною і конкуруючою компетенцією, а саме до останньої належать податкове, фінансове та економічне законодавство [1; 5].

Однією з проблем визначення регіональних повноважень є питання міжбюджетних трансфертів. Слід зазначити, що під час розгляду фінансової бази для впровадження регіональної економічної політики не є доцільним урахування обсягів міжбюджетних трансфертів. Міжбюджетні відносини та регіональна економічна політика спрямовані, на нашу думку, на досягнення різних цілей і завдань. Ми вважаємо, що регіональна економічна політика – це насамперед забезпечення середньо- та довгострокової інвестиційної підтримки регіонів, тобто вжиття таких заходів, що безпосередньо впливають на економічний розвиток регіонів. Що стосується надання фінансової допомоги регіонам у межах міжбюджетних відносин, то така допомога надається в більшості випадків на покриття поточних витрат регіональних бюджетів. Отже, розбіжності між засобами та цілями міжбюджетних відносин і регіональної економічної політики призводять до того, що ці економічні складові взаємин центра та регіонів належать до повноважень різних міністерств. Головним недоліком під час надання регіонам або міжбюджетних коштів, або інших фінансових ресурсів регіонального розвитку, на нашу думку, є недосконалість методик визначення потреб регіонів [9].

Висновки. Отже, враховуючи світовий досвід, можна зробити висновок, що система заходів із упровадження ефективної регіональної економічної політики має не тільки відстежувати цільовий характер використання коштів централізованої підтримки, але й оцінювати ступінь ефективності реалізації програм різними регіонами, контролювати та коригувати пропорції розподілу коштів між регіонами відповідно до економічної ефективності реалізації програми. Незважаючи на всі відмінності та суперечності щодо питань розподілу повноважень у регіональній економічній політиці, до головної мети та завдань останньої можна віднести: підвищення темпів економічного зростання; вирівнювання регіональних диспропорцій для досягнення економічної ефективності, політичної стабільності або соціальної справедливості; розвиток регіональної економічної інфраструктури; охорона навколишнього середовища; вплив на демографічні показники і ступінь економічної активності населення в регіонах; розвиток людських ресурсів із метою зниження безробіття і низькопродуктивної зайнятості та підвищення підприємницької активності і розвитку сучасних галузей національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Артоболевський С.С. Регіональний розвиток у Великобританії / С.С. Артоболевський. – К.: Либідь, 1995. – 156 с.
2. Былов В.Г. Экономические аспекты региональной политики в странах Европы / В.Г. Былов. – М.: ИНИОН, 1996. – 229 с.
3. Галкина Т.А. Региональные проблемы в современной Италии / Т.А. Галкина // Регионы и регионализм в странах Запада. – М.: ИВИ РАН, 2011. – 73 с.
4. Кондрашова Л. КНР: реформа и региональная экономическая политика / Л. Кондрашова, Н. Корнейчук. – М.: ИМЭПИ РАН, 1998. – 192 с.
5. Кузнецова О.В. Оценка эффективности государственной региональной политики (на примере Германии) / О.В. Кузнецова // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5: География. – 2013. – № 2. – С. 25–32.

6. Ларина Н.И. Региональная политика в странах с рыночной экономикой / Н.И. Ларина, А.А. Кисельников. – М.: Экономика, 1998. – 356 с.
7. Ларина Н.И. Региональные проблемы и опыт региональной политики Греции / Н.И. Ларина, Т.Г. Ратьковская // Регион: экономика и социология. – 2015. – № 2. – С. 12–16.
8. Леонов С.Н. Региональная экономическая политика в переходной экономике / С.Н. Леонов. – Владивосток: Дальнаука, 1998. – 152 с.
9. Юилл Д. Основные характеристики региональной политики: опыт европейских стран / Д. Юилл // Регион: экономика и социология. – 1999. – Спец. вып. – С. 21–46.

Аннотация. В работе рассмотрен опыт стран касательно вопросов регионального развития; определены слабые и сильные стороны распределения финансовых полномочий в разных странах мира. Автор делает объединяющие выводы касательно основных заданий национального регионального развития. Даны предложения по управлению возможными показателями регионального развития в Украине.

Ключевые слова: экономическая политика, государство, финансовые полномочия, бюджет, выравнивание.

Summary. The experience of countries regarding regional development issues; determined by the strengths and weaknesses of the distribution of financial powers in different countries of the world. The author does a unifying conclusions about the main tasks of the national regional development. According to the study author generates suggestions for possible indicators of management of regional development in Ukraine.

Key words: economic policy, the state financial authority, budget alignment.